N°. 2864

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is *ƒ* 5.00; voor de buitensteden *ƒ* 6.00; *franko* door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden*, enz. FRANKO te adresseeren aan het Bureau dezer COURANT.

DINGSDAG 30 SEPTEMBER,

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen *ƒ* 1.00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

Vereeniging: REGT VOOR ALLEN.

De Kiezers der hoofdstad worden uitgenoodigd, ter gelegenheid der verkiezing, die plaats zal hebben op Donderdag den 2n Oktober, hunne stemmen uit te brengen op den Heer

S. J. Graaf VAN LIMBURG STIRUM,

ter vervulling der in de Provinciale Staten bestaande vakature; en op den Heer

Mr. J. HEEMSKERK, Az.,

ter vervulling der in den Gemeenteraad bestaande vakature.

De Prezident der Vereeniging:
J. W. CRAMER.

AMSTERDAM, 29 September.

De uitslag der beraadslagingen van de Tweede Kamer over het adres ten antwoord op de troonrede is bekend. De beteekenis daarvan is duidelijk en onbetwistbaar. Wij hebben gezegd, dat er een wapenstilstand gesloten is; wij voegen daaraan toe, dat intusschen de eer van den strijd toekomt aan de Tweede Kamer, omdat zij het slagveld behouden heeft. De minister van Justitie heeft gedurende den parlementairen kamp gezegd, dat de menschen geen rotsen zijn, en elkander kunnen toenaderen. Hij heeft daarvan onmiddellijk het bewijs geleverd. En afdalende van de rots, waarop zijne antecedenten hem met zijne kollega's hadden geplaatst, is hij toegetreden tot de Tweede Kamer, om een programma te formuleeren, dat ten minste in zijne algemeenheid voor geen enkel lid der oppozitie eenig bezwaar opleverde, tenzij men — wat niet geoorloofd is — [illegible] lieden [illegible]. Dan de minister had insgelijks betuigd, dat woorden alleen niet voldoende zijn om vertrouwen te geven, en daarom het beneficie ingeroepen, dat men *op zijne daden* wachten zou. De Kamer was daartoe geneigd; van daar de wapenstilstand, dien de Kamer verleend heeft, nogtans onder 't nadrukkelijk beding, dat zij in hare stelling bleef. Zij heeft wèl gedaan, en verdient den lof zoo van den Koning als van 't Volk. Zien wij nu, na de algemeene toedragt van de zaak, eenige bijzonderheden.

1°. Wat het *adres* betreft. Het heeft eene bepaalde oorlogzuchtige strekking, voornamelijk op drie punten: op de begrooting van oorlog, op de quæstie van de vermindering van de lasten des volks, op het onderwijs. Van de *begrooting van oorlog* wordt gezegd, dat men, dewijl de omstandigheden hebben opgehouden buitengewoon te zijn, ook de buitengewone uitgaven verlangt te zien verdwijnen. Van de *belastingen* wordt verzekerd, dat men 't met leedwezen zou zien, indien men de reeks van verminderingen der lasten moest voor gesloten houden; gelijk zulks de minister van Financiën in zijn redevoering heeft te kennen gegeven. Van 't *onderwijs* wordt nadrukkelijk verklaard, dat de Kamer haar stelsel blijft aankleven, en dat zij, alhoewel bereid om te onderzoeken wat men haar te dien aanzien zal voorleggen, *niet geneigd* is om van haar stelsel af te gaan. Ziedaar de zin van 't adres, gelijk het daar ligt in zijne eenvoudige natuurlijke opvatting, en zooals het daarenboven door de leden der kommissie van redaktie is verklaard. Is daarin nu door de aangebragte amendementen verandering gekomen? Geene hoegenaamd. De wijzigingen, door de diskussie aangebragt hebben slechts één punt van de drie aangeraakt, niet zoozeer om het te verzachten, dan om te gemoet te komen aan een bezwaar, dat grond had. Het beroep op het verslag, door de vorige Kamer opgemaakt, is verdwenen, omdat men der Kamer met bondige redenen het regt betwistte, om dat verslag als eene uitgemaakte zaak van deze Kamer aan te nemen. De kommissie heeft daarom eene andere zinsnede voorgesteld, die, zonder van 't verslag te spreken getuigenis geeft dat de Kamer *bij haar bekend stelsel* blijft. Daaraan heeft de Kamer hare goedkeuring gehecht.

2°. Wat de Kamer aangaat — van haar is dit opmerkelijk, dat zij met zoo groote meerderheid zich heeft vereenigd met de algemeene strekking van het oorspronkelijk adres, zooals het in openbare diskussie is gebragt. En let wel dat er onder diegenen, die er tegen stemden, verscheidenen waren, die het alleen deden omdat daarin melding werd gemaakt van 't voorloopig verslag. Zij verklaarden zich, bij monde van den heer Schimmelpenninck van der Oije, en betoonden evenveel wantrouwen ten aanzien van het tegenwoordige gouvernement, als de groote meerderheid der Kamer.

Zij, niet de Regering, niet de vrienden van dit gouvernement, maar de oppozitie, de overgroote meerderheid der Kamer bragt twee wijzigingen in haar adres.

Het eerste werd voorgesteld door den heer Rochussen, die de algemeene strekking had goedgekeurd. Het had ten doel, om het adres aan te vangen met eene betuiging van gehechtheid aan den Koning. Het werd bijna door de gansche Kamer aangenomen. Die er tegen stemden, waren enkelen en schier uit alle partijen genomen. Zij stemden tegen, omdat het nooit in gebruik is geweest, ook niet in de adressen, die 't jaar 1848 zijn voorafgegaan, op dergelijke wijze betuigingen van gehechtheid te doen, behalve nog dat zij 't onnoodig achtten dergelijke verklaring in den aanhef van het adres te doen, dewijl zij aan het slot werd gegeven.

Het tweede amendement betrof de regeling van 't lager onderwijs. Ook dit amendement kwam niet van 't ministerie, noch van zijne vrienden. Het kwam voort uit de overtuiging van de kommissie-zelve, die in andere woorden begreep te moeten zeggen, wat in het adres was betuigd. Het was haar niet om woorden, maar om het denkbeeld te doen. Met behoud van het denkbeeld stelden zij andere uitdrukkingen voor, om de in het oorspronkelijk adres duidelijk uitgesprokene meening der Kamer te doen kennen. En met deze verklaring, door de kommissie-zelve toegelicht, vereenigde zich de gansche Kamer, [illegible]. Zelfs, wat [illegible] moet, de Regering [illegible] vrede meê, of liever, om de woorden van den minister van Justitie te bezigen, legde er zich bij neer. En daarom nog een woord

3°. Omtrent *het ministerie*, waaraan wij én om het gewigt der zaak, én om plaatsgebrek in dit Nommer, in het volgende eenige beschouwingen zullen wijden.

Het beroep van den heer Groen op de volkspassiën, geeft aan de *Arnhemsche Courant* het volgende in de pen:

»De held der discussie van den dag was de heer Groen.

»Hij heeft een amendement voorgesteld, en in eene lange rede aangedrongen, dat geheel met zijn standpunt overeenkomt. Jammer slechts, dat hij zich daarbij als een *roode revolutionnair* heeft doen kennen. Hij erkende, dat de meerderheid der Kamer het nooit met hem eens kon zijn; maar *achter de Kamer* — zoo dreigde hij — stonden de kiezers; — en *achter de kiezers — zoo luidde zijne oproerleus* — stond het volk!

»Buiten de wettige regeling onzer Grondwet om, riep hij het volk, *de massa's*, op, om zich te doen gelden in de vraagstukken die in 's lands raadzaal worden bepleit.

»Het is eene oproeping der anti-revolutionnaire partij waardig!

»Het is eene ondersteuning.... aan *dit* ministerie niet te misgunnen."

Katholieke Kerkbouw in Nederland.

Eene der heerlijkste en meest weldoende eigenschappen der Katholieke Godsdienst is hare MAATSCHAPPELIJKHEID. Het Protestantismus, dat zijn historischen oorsprong en wijsgeerig beginsel vindt in persoonlijk verzet, en individueele kritiek, *verdeelt*; het moet wel *verdeelen* — want het ligt in zijn natuur, dat elke Protestant zijn eigen weg gaat; ieder draagt het hoogste gezag dat hij erkent, een Bijbel, in zijn eigen hand, en kan daarmeê leven naar welgevallen. Zoo een derde of vierde der Protestanten (om niet te weinig te zeggen) nog werkelijk ter kerk gaat, dan is dit uit gehechtheid aan gewoonte en regel; uit een prijslijk gevoel van orde en betamelijkheid. De redenaar, die voor hen optreedt, is, in de eerste plaats, voorwerp van kritiek, want hij verkondigt slechts zijn eigen meening:

»Tout protestant est pape une bible à la main,"

zegt Boileau; en men begrijpt, wat er wordt van de eenstemmigheid, van het gemeenschapsgevoel en gemeenschapsleven eener vergadering van vier-vijfhonderd Pausen! vier-vijfhonderd uitleggingen van Gods geboden, die ieder, in het oog van den uitlegger, voor hem zelven volkomen verbindend en voor 't oogenblik afdoende zijn. Zoo beteekent dan ook, op het zuiver protestantsch gebied, het *bijeenkomen* der minder en meer geloovigen in een kerkgebouw bijzonder weinig. Indien daar zekere eenstemmigheid heerscht, is het dank zij de katholieke traditiën, en in weerwil van het protestantsche beginsel. In de katholieke kerken, integendeel, komt men bijeen met het ernstig doel om dezelfde belijdenis des geloofs alle dagen bij vernieuwing af te leggen, door de sterkste daad, die daarvan getuigenis kan geven, namelijk het *deelnemen* aan de opdragt van het onbloedig offer. De H. Mis is de korte zamenvatting en hoogste uitdrukking van het geheele katholieke geloof: daaraan, met redelijk bewustzijn deelnemen, laat geen tweederlei onvereenigbare, geen dubbelzinnige verklaring toe. Geen wonder dan ook, dat de Protestanten weinig meer belang in hunne kerken stellen, dan in eene gewone vergaderzaal; geen wonder dat de Katholieken, naar het licht van hun tijd, er op uit zijn hunne kerken, heiligdommen, waar de verhevenste geheimen gevierd en de banden der gemeenschap van de leden van Christus dagelijks vernieuwd en versterkt worden, zoo veel mogelijk in overeenstemming te brengen met de waardigheid van haar gebruik. Indien de Protestanten zich lieten gelegen zijn aan hunne kerken, hoe zouden ze dan, in Nederland, kunnen blijven vergaderen binnen wanden, die, naar hunne meening, door de schromelijke roomsche afgoderij zijn bezoedeld; hoe zouden zij dan kunnen dulden, dat de vormen dier voormalige roomsche kerken tot in hunne minste onderdeelen onze leer verkondigen en op dogmen en plegtigheden zinspelen, waartegen zij niet ophouden te protesteeren? Dit is het punt waarin zij vereenigd zijn — de ontkenning der katholieke waarheid, de afkeer van Rome; en dat is toch tevens het punt, waarmede zij eenparig toelaten, dat de wanden der door hen gebruikte kerken in voortdurende tegenspraak zijn. Zoo weinig hechten de Protestanten aan de kerken als vergaderplaatsen; en hunne onverschilligheid voor eene kerk als maatschappij spreekt zich ook hier met duidelijkheid in uit.

De gebouwde kerken toch zijn zinnebeelden van de groote Kerk, het lichaam der Geloovigen. Daarom is het allezins natuurlijk en billijk, dat de Katholieken hunne gehechtheid aan de H. Kerk, hun bewustzijn van het gemeenschapsleven uitspreken in den vurigen ijver en de teedere bezorgdheid, waarmeê zij hunne kerken inrigten en versieren. Van daar de heilige geestdrift, de anders onverklaarbare kracht, de onuitputtelijke milddadigheid, waarmede de grootsche kerken der middeleeuwen gesticht werden. Gelijk de H. Kerk de kring is, waarbinnen de geloovigen zich in al hunne gedachten, woorden en werken te bewegen hebben — zoo zijn de gebouwde kerken en kapellen de middenpunten voor het leven eener parochie, eens Bisdoms, eener kongregatie of eens huisgezins. Niet alleen dat daar de bron is, waar de genademiddelen vloeijen, die ons in de belangrijkste oogenblikken onzes levens nader brengen tot God en onze eeuwige bestemming: maar het edelste en schoonste wat de menschelijke kunstkracht kan opleveren wordt ook in die kerken te zamen gebragt. Dáár bezielt Gods eigen woord de rede, die van den kansel klinkt en het heerlijk lied, dat ter eere Gods wordt aangeheven; daar zijn het de heilige beelden van Evangelie en overlevering, die de kunstenaar in steen, hout en glas en met zijne verwen schetst; daar spreekt zich het geheele katholieke stelsel in de geheimzinnige vormen der bouwkunst uit. Heilig zijn dan ook de verpligtingen, zwaar is de verantwoordelijkheid, die bouwers en versierders van katholieke kerken zich opladen. 't Is niet genoeg, dat welmeenende godsdienstijver en welgezinde kerkbouwmeesters daarbij voorzitten: 't is eene hoog ernstige taak, die men te verrigten heeft. Zoo min als voor het bekleeden van het heilig Priester-ambt een naïef verlangen om bedienaar van Gods outer te zijn volstaat, zoo zeker als daartoe ernstige zelfbeproeving, veel bidden, veel werken, lang-

jarige voorbereiding en eene zending van Godswege noodig is — zoo zeker is het, dat men het heilige door onverschoonlijke ligtzinnigheid ontwijdt en misbruikt, als men zich zonder ernstig onderzoek, zonder langdurige studie, zonder onophoudelijke navorsching en oefening, zonder nederige, maar krachtige inspanning aller pogingen en onder de afbidding van Gods' geest tot het ontwerpen en bouwen eener kerk begeeft. Evenmin als het geoorloofd is de heilige vaten van Jezus' autaar zonder dat men eenigen graad van wijding ontvangen heeft of door de geestelijke Overheid met eene zekere bevoegdheid daartoe bekleed is *aan te raken* — evenmin mag de eerste de beste werkman de verantwoordelijkheid als eene alledaagsche zaak beschouwen, de verantwoordelijkheid waaronder hij zich legt door het ontwerpen en bouwen eener kerk. De stichting of ontstichting van honderden, ja, van duizenden zielen kan afhankelijk zijn van het werk, dat hij gaat verrigten. Het geldt hier niet het maken van een kazerne, van een woonhuis, neen, niet slechts van een schouwburg, van een akademie, van een dier gebouwen, aan de tijdelijke orde gewijd, wier gebruik soms eene regtvaardiging is van de gewetenloosheid des bouwmeesters: het geldt hier het bepalen der zinrijke vormen van een Heiligdom; het geldt hier het met godvruchtige hand aandragen en bevestigen van bouwstoffen, wier zamenstelling ze waardig moet maken door den godlijken adem der liturgie te worden bezield; het geldt hier een Huis te maken tot nog veel hooger einde, dan dat waarvan God zelf, toen Hij, de vormen en stoffen van den Joodschen Tempel bepaalde, zich verwaardigde de bouwmeester te zijn. Hoe, de goede, groote God, Jehovah, voor wiens aanschijn de Engelen zich de oogen met hunne vleugelen bedekken, hechtte zoo hooge waarde aan den Tempel bij de Joden en aan de Arke des Verbonds bij de Joden, dat Hij-zelf de vormen en stoffen dier architektuur-werken voorschreef; en de Tempel en de Ark waren slechts afspiegelingen, slechts schaduwen van het christelijk Heiligdom, waarin Gods eigen Zoon zich-zelven aan zijn Hemelschen Vader opoffert, en hetzij onopgeleide timmerlieden of metselaars, hetzij architekten bedorven door den heidenschen geest eener moderne Akademie, durven het bestaan, onder de leiding eener meesttijds onkundige bouwkommissie, christelijke Heiligdommen, Katholieke Kerken, Huizen voor den Heer der Heeren, te bouwen! Teregt riep een fransche dichter in zijne verontwaardiging over de slechte kerken van voor een twintig, dertig jaren, den bouwmeesters toe:

O vous, maçons du siècle, architectes athées,
Gens de la règle et du compas,

Batissez des boudoirs pour des agents de change,
Et des huttes de plâtre à des hommes de fange;
Mais des maisons pour Dieu, non pas!

Nederland heeft zich, natuurlijk, niet aan den stroom der laatst verloopen eeuwen kunnen onttrekken. Toen met de Hervorming van Luther en Kalvijn in het leerstuk, tevens de Hervorming, die men *Renaissance* noemt, in de kunstvormen veld won — toen het liberalismus protesteerde tegen de H. Kerk als Bruid van Christus en als Ligchaam der geloovigen, en dat zelfde liberalismus protesteerde tegen de christelijke kunst, gelijk zij zich in de kerken, Gods Heiligdommen en bedeplaatsen der geloovigen, openbaarde: toen vernieuwde men de aloude ketterijen in de leer, toen vernieuwde men de aloude dwalingen in de kunstvorm; en bleven de eersten buiten den schoot der H. Kerk gebannen, door het afsnijden der ontrouwe ledematen, — de laatsten maakten gebruik van de onkunde der Trentsche Kerkvergadering, die aan de vormen veel ruimte had gelaten, en drongen zich in Gods Heiligdom binnen. Heden hebben wij echter het geluk den tijd te beleven, waarin niet alleen het ter zaligheid allernoodzakelijkste in de H. Kerk bewaard blijft, maar dat ook alle treurige afwijkingen in de kerkelijke wereld allengskens schijnen teregt te komen: het Gallikanismus bijv. bestaat schier niet meer, de geestdrift voor de Heilige Plaatsen in het Oosten, waarvan Luther gezegd had, dat ze, in Gods oogen, geen vette koe waard waren, herleeft met kracht, geestelijke ordens, door den druk der tijden tot kwijning gebragt, herleven; en met eene zich zelve bewuste Majesteit treedt de Christelijke kunst in de groote landen om ons heen weder in hare regten en herneemt den scepter, haar bijna vier eeuwen lang door de zinnelijk gestemde kinderen der wereld, die de grieksch-romeinsche heidenen tot peters en meters bij hunnen Doop schenen gehad te hebben, onthouden.

Nadat ook in ons land, in een tijdperk van onrust en vervolging, de grieksch-romeinsche kunstlessen der *Renaissance* voor het bouwen onzer huiskerkjes geraadpleegd waren, moest er eindelijk, na de vrijverklaring der Katholieken, naar een bouwtrant worden omgezien, voor de grootere kerken, die ons toegelaten werden te stichten. Het is het lot der kleine landen slechts bij uitzondering aan het hoofd der bewegingen te staan, die zich onder de volken geldend maken. De republikeinsche denkbeelden van het laatst der vorige eeuw en de absolutistische van Napoleons reaktie, bleven zich in de bouwkunst langer dan in eenige andere orde van feiten uitspreken. Men bevond dat de kunst der *Renaissance*, hoewel voortgekomen uit grieksch-romeinsche beginselen, daaraan nooit getrouwer was geweest en in de gepommadeerde en gepoederde XVIIIe Eeuw zeer ver van was afgeweken. Daarom sloot men zich, omstreeks 1800, naauwer bij die beginselen aan; en de grieksch-romeinsche tempel werd niet zonder groote stoutmoedigheid tot type verheven der openbare gebouwen van het eerste derde der XIXe Eeuw en werd inzonderheid tot model voor onze nieuwe kerken genomen. Daaruit kwam de parijsche Madeleine-kerk voort, de kerk op de *Place-royale* te Brussel, het Gentsche universiteitsgebouw, en, met meerder of minder vrijheid in de navolging, al de kerken, waarmede de Heer Suys en zijne leerlingen ons Koningrijk gestoffeerd hebben. Intusschen begon in de laatste jaren de herleving der christen kunst ook tot ons door te dringen, en met de beste bedoelingen, maar, zoo ver men kan nagaan, nog bijna nooit met die zelfkennis, die voorbereiding, die ervarenheid, welke we billijkerwijze in kerkbouwers vorderen, werden er proeven genomen met de herinvoering der Gothiek.

Die proeven konden niet allezins voldoende zijn. Zoo men al slaagde, door het aanbrengen van puntboogvensters en van puntbooggewelven, door het nabootsen van zekere gothische sieraden, door het raadplegen van een enkel onvoldragen studieboek (dat in het buitenland reeds sints lang weêr verouderd was), eene herinnering der middeleeuwsche Gothiek in zijne kerk te leggen — men leverde maar al te talrijke blijken, dat men niet vertrouwd was noch met de konstruktieve eigenschappen, noch met de æsthetische verhoudingen, noch met den onbetwistbaren kerkelijk symbolischen zin der gothische vormen. Als men maar spitsboogvensters en torentjes (fialen, pinakels) maakte, dan was men tevreden. Als men maar »kruiskerken" bouwde, dan meende men dat er niets meer te wenschen overbleef. Van organiesch verband der deelen had men geen begrip; van het onderscheid der vormen voor steen-, hout- en ijzerkonstrukties had men zich nooit rekenschap gegeven; van het beginsel, dat een kerk geen schouwburg is, en *dekoratie* thuis moge behooren in dezen, dat zij in gene niet behoort te worden toegelaten, was men zich niet bewust. De eerste regel der schoonheid, in de geheele wereldorde herkenbaar, en schitterend met treffenden luister in de echte gothische kunst, dat *de uiterlijke vorm steeds de trouwe, harmonische uitdrukking* behoort te zijn *van het innerlijke leven, van de inwendige zamenstelling*, — werd geheel uit het oog verloren: van daar die magere konterforten, die geen dienst deden, maar als verschoonlijke *luxe* werden aangebragt; van daar die looze vensters, looze triforiums, looze daktorentjes, ja, wie zou 't gelooven, looze zuilschalken, looze gewelven, looze venstereggen, onzigtbare afzaten, als gehouwen steen gepleisterde baksteen, als steen geschilderd houtwerk, aangeplakte kapiteelen, aangeplakte gewelfsribben, doellooze lijsten, puntbogige enkele deuren, geveinsde scharnieren, houten kandelaars, langs eenen kant verzilverd, *stuc*, dat marmer nabootst, maar voor afbrokkeling bewaard moet worden door houten kantbekleedsels; van daar het stellen van gemarmerd hout boven hout, dat hout mag blijven, enz. enz. En wat zullen wij van het veronachtzamen der symbolische beteekenis zeggen, die in alle kerken van den goeden tijd gelegd werd? Helaas, de geleerde anglikaansche predikanten Neale en Webb zijn zoo [illegible] van de waarheid en schoonheid dier katholieke symboliek, dat zij er een geleerd werk over schrijven: het is niet van æsthetikers, die in onzen tijd zijn opgestaan, dat wij te vernemen hebben, hoe ernstig de bouwmeesters der middeleeuwen het voor hadden met die symboliek — die bouwmeesters-zelven, zij bouwden immers onder de bezieling van symbolieke bedoelingen, die zich *gelijktijdig* uitspraken in de schriften van Joh. Beleth en Wilhelmus Durand en in hunne kunstwerken. Maar men is dat alles in onzen tijd vergeten, en men ontkent of versmaadt wat men niet geleerd heeft.

Hoe vele kerken zijn er niet verrezen, waarvan men de rigting in zijn kens had, en hoe menig maal heeft men niet van de eene of andere onbeduidende bedenking — hetzij om den gevel naar den aanzienlijksten kant te keeren, hetzij om gerief van pastorij of tuin, hetzij om oorzaken van nog minder duurzaam belang, den eersten regel der katholieke kerkbouwtraditie, de grondwet van den bloeitijd der Gothiek, overschreden en het choor niet in de Oostwaartsche rigting aangelegd! Dat is een punt van het uiterste belang; daarmee staat of valt drie vierden van het symboliek poëem, dat zich in de vormen van iedere goede kerk uitspreekt. 't Is hier de plaats niet om daarover eene verhandeling te houden: maar men wete, dat het Oosten en het Westen, het Noorden en het Zuiden in onze kerk zijne beteekenis en bestemming geven aan al wat in die kerk gebeurt: geestelijke orde, wereldsche orde, Priesterschap en leekenvolk, mannen en vrouwen, ingang en uitgang, beproeving en zegepraal, doop en lijkgebed, offer en opstanding uit den doode, Evangelie- en Epistelzijde dat alles hangt te zamen met de verhouding der kerk tot de vier hemelstreken. Alleen Oostwaarts-gekeerd hebben uwe koorvensters hunne regte beteekenis; met den rug naar het Oosten, van waar het heil der wereld is verrezen, wordt uw offer niet opgedragen, uw triomfboog (de welfboog voor het koor) verliest zijn beteekenis, wanneer men daardoor niet v[illegible] het Westen naar het Oosten trekt. Het eerste artikel v[illegible] ons godsdienstig æsthetische wetboek luidt: heb, voor u[illegible] maatschappelijk levende Katholieken, kerken; het tweed[illegible] zet uwe kerken met het outaar naar het Oosten. Er zi[illegible] zeker meer dan twintig dringende redenen voor. Ni[illegible] slechts symboliesch-liturgische — ook æsthetische: red[illegible]nen van licht en kleur; ook ascetische — redenen v[illegible] stichting en verheffing des harten tot God, in den vro[illegible]gen morgen, als Davids harpslag oprijst en men vo[illegible] zijn outer ons-aller dierbaren Zaligmaker gaat aanbidde[illegible]

A solis ortus cardine
Ad usque terræ limitem.

Of hoe kan men met de Kerk het »jam lucis ort[illegible] sidere" aanheffen, als men, met het oog naar het altaa[illegible] opgerigt, daarboven, in het Westen of Noorden, niets va[illegible] die lichtstar gewaar wordt?

Voor de altaren inzonderheid heeft men zeer weini[illegible] gelet op hetgene men in de wijzer christen tijden gedaa[illegible] heeft. Daar is, in al die zaken, nog magtig veel aan t[illegible] leeren, of liever te herleeren. De mensch kan bij broo[illegible] alleen niet leven; de mensch kan alleen niet leven bij het[illegible]geen ter zaligheid volstrekt noodig is. De katechismu[illegible] moet in orde zijn; maar de gewijde kunst moet ook i[illegible] orde zijn.

Uit Frankfort wordt gemeld dd. 24 Sept., dat H. M. de Koningin der Nederlanden uit Stuttgardt naar Zurich vertrokken is, om den prins en de prinses van Wurtemberg te bezoeken. H. M. zal weldra naar Stuttgard terugkeeren, om den prins van Oranje te ontvangen.

Bij de Regering bestaat het voornemen, eene herziening der kiesdistrikten in te dienen, waarbij het getal leden der Tweede Kamer op 71 wordt gebragt.

De buitengewone hoogleeraren aan de hoogeschool te Leyden, de heeren Simon Thomas, Halbertsma en Dozy, zullen tot gewone hoogleeraren worden bevorderd.

Bij gelegenheid van de installatie van den heer mr. H. C. Paijen, vroeger advokaat te Nijmegen, als regter in de arrondissements-regtbank te 's Bosch, verneemt men de bijzonderheid, dat mr. Paijen niet op de voordragt was geplaatst geweest, maar dat hem gezegde betrekking was aangeboden geworden. (*Arnh. Ct.*)

In den gemeenteraad te Schiedam is jl. Woensdag avond het belangrijk besluit genomen, tot den afstand van gemeentegrond in het Frankeland, tot den bouw van eene R. C. Kerk en onderscheidene woonhuizen; zoodat spoedig de aanvang der werkzaamheden zal kunnen worden tegemoet gezien. (*Sch. Ct.*)

Wij maakten onlangs gewag van eene overeenkomst, volgens welke de verschillende ondernemers van diligencediensten zich met elkander zouden verstaan, om zich tot ééne maatschappij te vereenigen; thans kunnen wij berigten, dat dit zich thans officieel heeft bevestigd. De verandering zal reeds met Okt. e. k. aanvangen.

Er zijn bij deze maatschappij reeds 64 direkteuren van verschillende plaatsen ingeschreven. (*U. Ct.*)

In het Sticht van Utrecht was de handel der granen en andere artikelen in de afgeloopen week zeer onbeduidend. De kooplust was gering en er werd alleen voor de oogenblikkelijke behoefte gekocht, aangezien de hoop op nieuwe tarwe en de aanvoer van buiten de verbruikers omzigtig doen zijn met het inslaan. De aanvoeren op den jongst verloopen marktdag waren: 515 mud tarwe; 290 mud rogge; 1360 mud boekweit; 408 mud haver; 32 mud gerst; 25 mud duiven- en paardenboonen; 2545 mud aardappelen en 1966 ℔ boter. De prijzen hebben in de laatste week geene veranderingen ondergaan en staan voor het tegenwoordige genoteerd als volgt: tarwe *f* 13,25 *f* 17,25, rogge *f* 8,25, *f* 9,25; gerst *f* 6,25, *f* 7,25; boekweit *f* 8,50, *f* 9,50; haver *f* 4,20, *f* 5,20; duiven- en paardenboonen *f* 8,25, *f* 8,75; erwten van *f* 12, *f* 16,50 peeren *f* 9, *f* 15; appelen *f* 5,50, *f* 13,50; boter *f* 0,94 *f* 1,20; eijeren *f* 2,60; *f* 3,30 het 100; aardappelen *f* 1,90 *f* 2,25. De veehandel was over het geheel genomen zeer geanimeerd, hoewel de prijzen echter gelijk bleven aan de vroegere opgaven.

'sGRAVENHAGE, 28 Sept. Z. M. de Koning heeft gisteren middag ten 5 ure in een bijzonder gehoor ontvangen den heer Bosch van Drakestein, nieuw benoemd kommissaris des Konings in de provincie Noordbraband, ten einde in handen van Z. M. de gevorderde eeden af te leggen. De nieuw benoemde kommissaris is heden naar 's Bosch vertrokken.

— Z. K. H. de Prins van Oranje wordt in den loop dezer week van Stuttgart in de residentie terug verwacht.

— De afdeelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal hebben zich gisteren bezig gehouden met het onderzoek van verschillende aanhangige wetsontwerpen.

— Verschillende leden der Tweede Kamer zijn in den loop dezer week bij den Koning ten gehoore toegelaten, om hunne opwachting bij Z. M. te maken.

DELFT, 27 Sept. Heden zijn de prijzen der Kaas geweest ƒ29 à ƒ24. Ter markt zijn verkocht 43 stapels, wegende 11,593 Ned. ponden.

UTRECHT, 27 Sept. Een ongeluk, nog gelukkig te noemen in deszelfs gevolgen, verspreidde in deze stad, gisteren namiddag te 4 ure, plotseling schrik en ontsteltenis. Een goederentrein, welke ongeveer dat uur alhier moest aankomen werd plotseling in deszelfs snelle vaart op eene verschrikkelijke wijze gestuit, aan de ijzeren brug bij de zoogenaamde *Jeremie*. De wachter aldaar had, wijl de trein, blijkbaar door oponthoud, toefde te komen, twee schepen achtereenvolgens onder de brug laten passeren, en daarbij vergeten te seinen, toen de lokomotief, slechts door een enkelen goederenwagen gevolgd, aankwam, de half geopende brug gedeeltelijk verbrijzelde en in het water stortte. Machinist en stoker, benevens een smidsknecht, hebben zich gered, en men heeft geene menschenlevens te betreuren.

LEEUWARDEN, 25 Sept. Door den gemeenteraad alhier, is, in zijne vergadering van heden, besloten om aan de policie-bedienden, voor dit jaar, de navolgende gratifikatiën toe te kennen, te weten aan die der 1e klasse te zamen ƒ200, of ieder ƒ50, en aan die der 2e klasse ƒ210, of ieder ƒ70.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 27 Sept. De naar Napels bestemde oorlogsschepen wachten te Toulon orders af, om in zee te steken. Een eskader van acht oostenrijksche schepen was te Malta aangekomen.

— In de voorstad St.-Antoine hebben nieuwe inhechtenisnemingen plaats gehad. Er waren stroken papier aangeplakt met deze korte volzinnen: Lage broodprijzen, mindere huur of kolgels!!! Ook te Biarritz zijn twee personen gevat.

— De *Univers* Spreekt van een vergadering van Kardinalen en Prelaten, tot de Congregatie der katholieke zaken behoorende, die den 11den dezer te Rome zou hebben plaats gehad met het doel om de godsdienstige vraagpunten met betrekking tot het Oosten te behandelen. Mgr. Hassoun latijnsch aartsbisschop van Konstantinopel, heeft voorstellen van den Sultan medegedeeld om diplomatische aanraking te verkrijgen in het belang der katholieken van het ottomanniesch rijk.

— Men meldt uit Konstantinopel, den 18den Sept. De Montenegrijnen in de nabijheid van Pazzias op de turksche grenzen, hebben verklaard den vrede met den Sultan te wenschen. Men verzekert dat het ottomannische leger in Oktober [illegible].

Het *Journal de Constantinople* zegt, dat de Sultan niet van denkwijze veranderd is ten opzigte van de vereeniging der Vorstendommen.

In Azië hebben op nieuw aardbevingen plaats gehad.

De *Presse d' Orient* meent dat de vrijheid van drukpers in Moldavië zal worden opgeheven.

— Generaal Chesney, kommissaris van den spoorweg van den Eufraat, is te Pera aangekomen. Galata wordt door boosdoeners zeer verontrust.

Er heerscht alhier eene financiëele krizis, die verergerd wordt door het gebrek aan specie.

De engelsche kannonneerbooten, die naar de Zwarte Zee vertrokken waren, zijn alhier teruggekomen. Slechts drie kannonneerbooten zullen voor het Slangen-eiland stationneeren.

Omtrent Bolgrad is niets naders bekend, evenmin als omtrent het Slangen-eiland.

De Porte heeft, ten gevalle van Oostenrijk de akte vernietigd, waarbij vorst Ghika aan eene maatschappij konsessie heeft verleend tot de scheepvaart op den Donau. Het desbetreffende besluit van den Sultan is reeds officiëel openbaar gemaakt.

— Te Madrid heerscht een groote bedrijvigheid in de maritieme wapenhuizen.

ENGELAND.

LONDEN, 27 Sept. De *Ericson* is uit New-York aangekomen. De berigten uit Washington melden, dat de Regering der Unie aan den goeverneur van Kansas, den heer Pearly, en den generaal Smith had doen weten, dat eene voldoende strijdmagt geleverd zoude worden om de rebellen te bedwingen.

— Te Baltimore is den 12den een ernstig oproer uitgebarsten, tusschen de klub van de aanhangers van den heer Filmore en een zeker aantal demokraten. Twee personen werden gedood en 20 gekwetst.

Ten gunste van den heer Filmore had te New-York den 12den dezer eene groote demonstratie plaats. Ongeveer 150,000 personen waren daarbij tegenwoordig.

— Met de *Persia* zijn te Liverpool tijdingen ontvangen uit New-York, loopende tot 17 dezer. Daarmede vernemt men, dat te Lima (Peru) een opstand is uitgebroken.

— Sedert de zitting van het parlement gesloten is, houden de dagbladen zich bezig met te onderzoeken wat men daarin verrigt heeft; allen komen daarin overeen dat de zitting onvruchtbaar was. Onder de verworpen wetsontwerpen, die vooral de belangstelling der Katholieken moeten opwekken, komt ook dat op de echtscheiding voor. Het is echter te voorzien, dat vroeg of laat deze onchristelijke wetgeving aangenomen zal worden en dat krachtens de wet gescheiden echtgenooten zullen kunnen hertrouwen. Deze wet eenmaal aangenomen, zal der katholieke geestelijkheid veel zwarigheden berokkenen, vooral met betrekking der gescheidenen, die zich tot het katholiek geloof keeren willen.

Een ander wetsontwerp van anti-katholieke strekking is, zoo als alle jaren geschiedt, door den heer Spooner ingediend en heeft de strekking om de subsidie aan het Maynooth-kollegie te doen onthouden. Met eenige verwondering zal men vernemen, dat er onder de Katholieken, zelfs onder de geestelijken zijn, die de aanneming van het voorstel des heeren Spooner wenschen. Alles wel beschouwd is de maynooth-subsidie niets dan een zwakke vergoeding voor den roof der kerk van Ierland aangedaan. Houdt nu die subsidie op dan zal ook het onderhoud, voor de protestantsche inrigtingen van onderwijs betaald, komen te vervallen; want het zou een al te schreeuwend onregt wezen, om al wat de katholieke Ieren ten behoeve van het onderwijs opbrengen, te besteden voor de godsdienst van een uiterst gering gedeelte der bevolking. Deze uitkomst eenmaal verkregen, zal de scheiding der anglikaansche met de staatskerk zich niet lang meer laten wachten. Dit vooruitzigt is aan den scherpzienden blik van Lord Palmerston niet ontsnapt, en daardoor verklaart men zich ook de oppozitie van dezen der Kerk vijandigen staatsman tegen een voorstel, schijnbaar ten nadeele der Katholieken.

De bill, betrekkelijk het pensioen der Bisschoppen, heeft de zitting waardiglijk besloten. Deze bill is niets anders dan de wettelijke bekrachtiging der simonie. In verband met de wet op de echtscheiding blijkt daaruit duidelijk de verzwakking van den christelijken geest in Engeland.

De levenskracht van het katholicismus biedt een gelukkig tegenstelling aan het verval en de magteloosheid van de officieële godsdienst. Eenige maanden geleden beval de engelsche Regering een onderzoek naar de verbeterscholen in Fankrijk en België. Een verslag werd daarover aan het Lagerhuis gerigt. Men hield eenige redevoeringen, maar daar bleef het bij. De katholieke liefdadigheid maakte zich dit nieuwe veld ten nutte, zij schreef geen lange verslagen maar ging terstond aan het werk en in minder dan weken werd een school door kloostergeestelijken geleid te Londen gesticht waarin meer dan zeventig jonge ontslagen veroordeelden gehuisvest werden. Korten tijd [illegible] werd te Oro's Courtageopend. Weldra zal ook Liverpool de zijne hebben. In een eerste vergadering heeft men 800 £ gekollekteerd om de noodzakelijkste kosten te dekken. Lord Lovat heeft aangeboden een dergelijke instelling te openen. Beauly bezat vroeger een klooster, dat de hervorming verwoest heeft; de edelmoedige edelman biedt aan het klooster op grootsche schaal te herbouwen en er een school aan toe te voegen, onder voorwaarde dat de trappisten zich te Beauly zouden vestigen. Te Edinburg is een prachtige kathedraal ingewijd onder aanroeping van H. Patricius.

De katholieke hoogeschool van Edinburg gaat dagelijks vooruit. Telken jare komen er uit alle hoeken van Engeland nieuwe leerlingen aan. Vier fakulteiten hebben een algemeene organizatie ondergaan en worden druk bezocht; het zijn die der medicijnen, der wetenschappen, der wijsbegeerte en letterkunde. De fakulteit van het regt zal in den loop van het volgend jaar worden opgerigt. Dr. Newman, de rektor, wijdt zich zeer aan letterkundigen arbeid, niettegenstaande zijne drukke bezigheden. Zijn christelijke roman *Callista* wordt bijna even druk gelezen als Wiseman's *Fabiola*.

Door den dood van den jongen graaf Shrewsbury verliezen de Katholieken een hunner warmste verdedigers. De katholieke kathedraal van Shrewsbury is op zijn kosten gebouwd, en tot den bouw van alle katholieke kerken in het vereenigd koningrijk zond hij talrijke bijdragen. Zijn ontzaggelijk vermogen moest aan de protestantsche familie Talbot Malahide ten deele vallen, doch door een testament te Lissabon gemaakt, komt het grootste gedeelte in handen van den tweeden zoon van den hertog van Norfolk, die katholiek is opgevoed. Hij zal nu de gelegenheid hebben om al de goede voornemens te verwezenlijken, die de overledene ten opzigte der Kerk koesterde.

DUITSCHLAND.

WEENEN, 27 Sept. De *Oest. Ztg.* zegt uit eene goede bron te kunnen melden, dat de heer von Hübner bij zijn vertrek uit Napels, niet naar Biarritz zal vertrekken.

Voorts zegt dit blad, dat de oostenrijksche Regering zich ernstig met de napelsche aangelegenheden bezig houdt, maar in overeenstemming met Frankrijk het geschil hoopt te vereffenen.

BERLIJN, 27 September. De *Pr. Corresp*, deelt een schrijven uit Jassy mede, dd. 17 dezer waaruit blijkt, dat de moeijelijkheden betreffende Bolgard als vereffend kunnen beschouwd worden. Men was te Jassy vol hoop, dat Rusland zou eindigen met de plaats aan Moldavie af te staan.

— Uit St.-Petersburg wordt geschreven, dat de Gregoriaansche kalender eerstdaags in Rusland ingevoerd zal worden.

— Men meldt uit Kopenhagen, van 27 Sept., dat al de deensche ministers hun ontslag gegeven hebben, behalve de heer v. Scheele. De heer v. Bang, de prezident van den raad, heeft dit kollektieve ontslag der leden van het kabinet aan den koning overhandigd.

— Een telegrafische depêche uit Neufchatel, van 27 Sept. berigt, dat de nationale raad met eenparige stemmen verklaard heeft, dat de republikeinen van Neufchâtel zich verdienstelijk tegenover het vaderland gemaakt hebben. De bondsregering zal zijne gevolgde gedragslijn volhouden.

— Prins Gortschakoff, minister voor de Buitenlandsche Zaken van Rusland, heeft in eene cirkulaire aan de russische gezantschappen, de meening des Keizers verklaard omtrent den dwang, die den Koning van Napels wordt aangedaan door Engeland en Frankrijk. Hij zegt daarin:

»De Koning van Napels ziet zich blootgesteld aan een lastigen aandrang, niet omdat hij eenige verpligting, die uithoofde van de met vreemde hoven aangegane verdragen op hem rust, overschreden heeft, maar omdat hij, in de uitoefening zijner onbetwistbare souvereiniteits-regten, zijne onderdanen regeert gelijk het hem goeddunkt.

»Wij zouden het kunnen begrijpen, als de eene Regering uit vriendschappelijke voorzorg en welwillende belangstelling aan eene andere Regering haren raad aanbood, al mogt die dan ook het karakter eener vermaning aannemen, maar dit komt ons voor de uiterste grens te zijn, die niet overschreden mag worden. Minder dan ooit mag men thans in Europa vergeten, dat de Souvereinen onderling allen gelijk zijn, en dat niet de uitgestrektheid des grondgebieds, maar de heiligheid der regten van een ieder hunner de betrekkingen moet regelen, welke onder hen kunnen bestaan. Wilde men van den Koning van Napels door bedreigingen of vijandelijke demonstratiën koncessiën ten aanzien van het inwendig beheer zijner Staten verkrijgen, dan zou dit zoo goed zijn alsof men zich geweldadig van het gezag in zijn land meester maakte, alsof men in zijne plaats wilde regeren, alsof men onbewimpeld het regt van den sterkere over den zwakke verkondigde.

»Wij behoeven u niet te zeggen, hoe onze doorluchtige meester over zulke aanmatigingen zou oordeelen. Z. M. wil gaarne de hoop voeden dat zij niet gepleegd zullen worden. Z. M. vleit zich daarmede te meer, dewijl dit dezelfde leer is, welke de Staten, die zich zelven aan het hoofd der beschaving plaatsen en in welke de beginselen der politieke vrijheid het meest ontwikkeld zijn, nooit hebben opgehouden als hunne eigene geloofsbelijdenis te doen gelden, en wel in die mate, dat zij getracht hebben haar zelfs daar in toepassing te brengen, waar de omstandigheden zulks niet dan bij wege eener gedwongene uitlegging toelieten."

— Men schrijft uit Kopenhagen, dat het verblijf van den kroonprins van Zweden veel stof tot gissingen geeft. Ondanks de ontkentenis van de officieële pers wil men in den zweedschen prins een mededinger van den vermoedelijken erfgenaam der deensche kroon zien. In dien zin worden de woorden en gedragingen van den zweedschen prins verklaard; en 't is juist de demokratische partij der *Bauernfreunde*, die thans het gebouw schijnt te willen ondermijnen dat ze heeft helpen opbouwen.

BELGIE.

BRUSSEL, 28 Sept. De bisschop van Brugge, Mgr. Malou, heeft even als de bisschop van Gent, een mandement uitgevaardigd, dat niet alleen het onderwijs van de hoogeschool te Gent, maar tevens dat van de vrije universiteit van Brussel afkeurt, terwijl van de hoogeschool te Leuven en door geestelijken bestuurde inrigtingen van onderwijs met lof wordt gesproken.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 29 September.

ONDERTROUWD (25 Sept.): M. W. Zeckendorf met F. Reubens.

GETROUWD (25 Sept.): M. H. Tels met R. Dentz.

BEVALLEN (25 Sept.): M. Kuijgers, geb. Slot, D. - J. Franco Mendes, geb. Teixeira da Mattos, D.

OVERLEDEN (22 Sept.): C. C. Ruigh, 32 j. — (23 Sept.): G. L. Scholting, 39 j — (24 Sept.): S. P. Scalongne, 11 j. - F. J. Heukensfeldt, 8 j. - F. W. J. Kreszner, 6 m. — (25 Sept.): 't Zoontje van W. Rebel, 2 d. - J. H. Bolten, 15 weken.

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

PARIJS, 27 Sept. Fransche 4½ pc. 91.45; 3 pc. 68.70; 3 pc. Spanje 38¾; id. 1 pc. —; 3 pc. Met. —; Rom. Leen 85.

LONDEN, 27 Sept. Cons. 93⅛; Spanje buit. 3 pc. 42; id. 1½ pc. 23¾; Comité-Bew. 5¼; Pass. 6¼; Rusl 5 pc 106; id. 4½ pc. 95; Holl. 4 pc. 96¼; id. 2½ pc. 63; Sard. 5 pc. 90; Braz. 102; Peru 4½ pc. 78; Venez. uitg. 6⅞; id. werk. 21⅞; Mexiko 3 pc. 21½; Portugal 4 pc. —; Ecuador —; Wissel op Amst. —.—; Hamburg —.—.

WEENEN, 27 Sept. Met. 5 pc. 79; id. 4½ pc. 68½; Bank-Aktiën 1060; Credit Anst. 337; Wissel op Londen 10 13; Amst. —; Parijs —; Goud —; Zilver —.

BERLIJN, 27 Sept. 3½ pc. Pr. Staatsch. —; 5 pc. Rusland 104½; id. 4½ pc. —; Wissel op Londen 2/m. 6 Th. 16½; Amst. 148⅜; Hamb 140½; Weenen —; Petersburg 104⅞.

HAMBURG 27 Sept. Spanje 1¼ pc. 34½; id. 3 pc. 21⅝; Rusl. 5 pc. 100½, 4½ pc. 89¼; 3 pc. Mexikanen 11⅜; Noord-Duits. bank 101½; Wissel op Londen 3/m. —.—; id. kort —.—; Amst. —.—.

FRANKFORT, 27 Sept. 5 pc. Met. 76½; 1¼ pc. Spanje binnenl. 23½; id. 3 pc. 37½; Wissel op Londen 3/m. —; Parijs —; Weenen —; Amsterdam —.

PRIJS-COURANT DER EFFEKTEN.

			26 SEPT. 4½ u. gebl.	27 SEPT. 4½ u.			gebl.
Nederl., Werkel. Schuld à	2½	pCt.	61 5/16	61½	a	61⅞	61⅝
Dito Dito	3	„	72¼	72¼	„	72⅞	72⅞
Dito Dito	4	„	92⅝	92⅝	„	92¾	92¾
O. I. Leening 1844	4	„			„		
Amortisatie	3½	„			„		
Handel-Maatschappij	4½	„			„		
Aand. Arnh. Spoorweg	4½	„			„		
Dito Hollandsche dito					„		
Obligatiën	4½	„			„		
Maatschappij van Weld.	4	„			„		
Aand. Ned. Bank		„			„		
België, Certifikaten	2½	„			„		
Dito *Rothschild*	2½	„		50	„		
Frankrijk, Obligatiën	3	„			„		
Spanje, Onbep. Stukken	1¼	„	23 5/16	23⅝	„	23 7/16	
Nieuwe	3	„		42 1/16	„		
Binnenlandsche	3	„	37 7/16	37 5/16	„	37 9/16	37 5/16
Cert. Coup. Sp. Com.				5 7/16	„		
Amortisable Schuld			6 7/16	6½	„		
Portugal, te Londen	3	„	42½	43⅛	„	43¼	43⅛
Dito Uitgestelde					„		
Rusl., bij *Hope en C°.*	5	„	101¼	101⅝	„	101⅞	101¾
Dito A°. 1828—1829	5	„	101		„		
Negot. 1831 en 1833	5	„		90	„		
Nieuwe Engelsche	4½	„			„		
Negot. 1840	4	„			„		
Dito *Stieglitz*	4			82⅜	„	82⅜	
Dito Nieuwe	5	„	80⅞	81	„		
Certifikaten te Hamburg	5	„			„		
Inschr. op 't Grootboek	6	„			„		
Dito Certifikaten	6	„	61½		„		
Polen, Obligatiën	4	„	76¾		„		
Aandeelen 1835					„		
Oostenrijk, Metalliek	5	„	71½	71⅞	„	72⅜	72 9/16
Dito Nationale	5	„	73⅛	73½	„	74¼	74
Dito 1847	2½	„	37 5/16	37½	„	37⅞	37 11/16
Dito 1851 en 1852	2½	„	37 5/16	37½	„	37⅞	37 11/16
Dito Nieuwe	5	„	80⅝	81	„	81⅞	81¾
Dito 1854	5	„	80⅝	81	„	81⅞	81¾
Weener Bank	5	„			„		
Dito	4	„			„		
Aand. met Loting fl. 250		*f*			„		
Nieuwe dito 1854				303	„	306	
Pruiss. Aand. 1854	3½	„		200	„		
Amerika, Bank-Aktiën Cert.		„			„		
Dito Orig.					„		
Napels, Cert. bij *L. en B.*	5			103⅝	„		
Sardinië, te Londen	5	„			„		
Denemarken, dito	5	„			„		
Louisiana, te Londen	5	„			„		
Brazilië	5	„			„		
Dito 1843	5	„			„		
Mexiko, te Londen £ 100	3	„	20⅝	20½	„		
Dito Onbepaalde	3	„	20¾	20¾	„		
Peru	4½	„			„		
Grenada, dito à £ 100	2½	„	20½	20⅜	„	20½	
Dito Uitgestelde			6 13/16		„		
Ecuador					„		
Venezuela, te Londen	4½	„	29⅛	29⅛	„	29¼	
Dito Uitgestelde	1½	„	13		„		
Grieken, Bl. à £ 100	5	„		4⅝	„		

N. 5 pc. Stieglitz 92¾, ⅞; O. B. A. *f* 1200; Gren. onb. 20⅜, ½; Venezuela o.b. 29⅛, ¼; Grieken onb. 4⅝.

De markt herstelde zich heden een weinig van haren achteruitgang, en waren oostenrijksche tot betere koers te plaatsen.

Koers van het Geld: Beleening 5 pCt., Prolongatie 5½ pCt., Diskonto 4 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	*f* 54 11/16	Livorno	2/m.	*f* 39⅝
„	zigt	„ 55 3/16	Napels	„	„ 86
Bordeaux	2/m.	„ 54½	Petersburg	„	„ 1.81½
„	zigt	„ 55	Weenen	6/w.	„ 33
Madrid	3/m.	„ 240	Augsburg	„	„ 35½
Cadix	„	„ 240	Frankfort	„	„ 98¾
Seville	„	„ 239	Hamburg	2/m.	„ 34⅝
Bilbao	„	„ 239	„	zigt	„ 35¼
Lissabon	„	„ 40½	Londen	2/m.	„ 11,50
Porto	„	„ 40½	„	zigt	„ 11,60
Genua	2/m.	„ 45¼	Rotterdam		„ ⅛

HANDELSBERIGTEN.

AMSTERDAM, 27 September.

PRIJZEN DER RUWE SUIKEREN: Surinaamsch *f* 31 a 39.

Kisten: Brazielsch wit *f* 43 a 48, dito geel *f* 39 a 42, dito bruin *f* 30 a 38; Havana wit *f* 48 a 54, dito geel *f* 40 a 47, dito bruin *f* 34 a 39.

Kanassers, Kranjangs en Kisten: Wit *f* 44 a 51, Grijs *f* 43 a 48, Geel *f* 40 a 41, Bruin *f* 34 a 39.

Zakken en Matten: Manilla blond *f* 39 a 43, dito bruin [illegible] a 38.

GRAANMARKT.

SCHIEDAM, 26 Sept. Rogge. De kooplust zoo voor verzending als stokerijen hield ook deze week aan en werden de volgende hoogere prijzen meestal bij partij toegestaan, als: 141/2 ℔ Archangel *f* 244, 246 6/w.; 146/2 ℔ dito *f* 263 6/w.; 144/2 ℔ Reval *f* 305 6/w., 307 3/m.; 148/2 ℔ gedr. Rostock *f* 275 6/w.; 146/2 ℔ Archangel *f* 264 1/m; 145/2 ℔ geringe dito *f* 260 6/w.; 140/2, 145/2, 146/2 ℔ dito *f* 248 6/w., *f* 265 1/m., *f* 268 6/w.; 140/2, 146/2 ℔ dito *f* 250, *f* 272 6/w.

Gerst Hierin was een vrij goede handel tot vorige prijzen; te weten: 126/2 ℔ Libau *f* 305 3/m.; 128/2 ℔ Mannheim *f* 243, 245 6/w.; 126/2 ℔ Petersburg *f* 282, 284 6/w.; 126/2 ℔ Oldammer Winter *f* 220 3/m.; 131/2 ℔ Petersburg *f* 295 6/w.

Moutwijn. Zaturdag was a *f* 24 wel aan te komen, en bleven verkoopers over. Maandag was niet meer dan *f* 23½ te bedingen, doch alzoo was niet algemeen te koopen; Dingsdag verhoogde de markt op *f* 24; en bleef Woensdag alzoo gevraagd; gisteren werden eenige posten a *f* 24½ verkocht, en bleef heden alzoo aangeboden.

Jenever *f* 30,00, Amst. Proef *f* 31,25.

ANTWERPEN, 26 Sept. De vraag naar *Katoen* blijft aanhouden en de stemming is rijzende. Er hadden heden belangrijke affaires plaats gedeeltelijk ter export. Men heeft ruim 1500 bn. afgedaan; middling Louisiana geldt thans 56½ c.

Huiden: De verkoopen bestonden in deze week uit ca 2000 st., gedr., 3000 st. gez. B.-Ayres en Montevideo, 300 st. dr. gez. Fernambuc en 1800 st. gez. Paardenhuiden; de prijzen zijn zeer vast en bij meerder voorraad-keuze zou de handel van grooter belang zijn.

Rijst hooger gestemd; voor ongep. Aracan heeft men *f* 7 betaald, welke prijs heden te vergeefs geboden werd, voor mooi gep. besteedde men *f* 8¼ a *f* 8⅜.

Granen. Van Pruis. Tarwe is een partijtje tot *f* 17 afgedaan en voor Kubanka heeft men *f* 13¾ a *f* 13⅞ betaald; puike Amerik. Rogge werd tot *f* 9¾ verhandeld.

HAVRE, 24 Sept. *Katoen* met levendigen handel tot op nieuw hoogere prijzen, in het bijzonder waren de soorten beneden *bas* zeer gezocht, de verkoopen bestonden uit 2300 b.

PETERSBURG, 16 Sept. *Talk* stil, in loco 148 a 149 r. op levering in deze maand 146½ r.

Potasch hooger en a 25 r. gedaan, men vraagt thans 26 r.

Granen flaauw; Rogge 5¾ a 6 r. 10 Cop.; Tarwe n. kwal. 10 a 11 r.

Wisselkoers op Amsterdam 187¾ a 188¼.

LONDEN, 25 Sept. *Koffij* stil, goed ord. native 52.6 a 53 sh.

Ruwe *Suiker* flaauw gestemd, van W. I. soorten heeft men slechts 68 v. tot de prijzen van gisteren verkocht en in veiling werden 555 k. Havana boven de waarde opgehouden, N°. 11 a 12 van 47 a 48 6 en bruin van 44 a 45.6.

Rijst goed gevraagd, men biedt 11 sh. 1½ p. voor Aracan en 10.6 voor Madras; 2000 b. Madras vonden nemers tot 10 a 10,3 en 1000 b goed Necransie a 10.6.

Tin aangeboden a 134 sh.

Lijnolie vast, in loco 41.6.

Talk 52.6.

NEW-YORK, 12 Sept. *Katoen* met meer vraag voor behoefte en vast prijshoudend.

Granen. Tarwe met levendige vraag; de markt is willig en de prijzen zijn 3 a 5 c. hooger; men heeft verkocht 75/m bush van 1 50 a 1.60 voor roode Western. — Rogge stil.

CETTE, 25 Sept. *Voorloop* disp 190 fr. op Nov. en Dec. 167 fr., op de 4 eerste maanden 160 fr.

BEZIERS, 25 Sept. *Vooorloop* onveranderd en niets omgaande. Voor 190 fr. wordt disp. losgelaten. Op Nov. en Dec. wordt 168, 169 fr. geboden.

S. PETERSBURG, 7/19 Dec. *Talk* vaster, gele kaarsen in loco 147 a 147½, op Sept. 146 a 146½.

Potasch a 26 R. gedaan.

Hennep. Rein a 26 a 27 R. naar kwal.

Granen. Tarwe met veel handel, zachte betere kwal. op [illegible] 6 r. gevraagd werd. Lijnzaad goede kwal. bedingt 9¾ r.

Koers op Amst 187¾, 188¼.

NEW-ORLEANS, 19 Sept (per telegraaf). *Katoen* vast op 11¼ a ½ voor Middling.

Meel doll. 6 25.

Reuzel in kegs 14 c.

Koers op Londen 9½ pCt. premie. — *Vrachten* lager

NEW-YORK, 10 Sept. *Katoen* vast met gematigden verkoop.

Meel zonder eenige belangrijke verandering ca 6000 v. zijn gedaan; State Common a good doll. 6 a 6,40; d° extra 6.50 a 6.90.

Granen. Van Tarwe gingen ca. 39000 buskets af a 1.68 a 1.69 voor nieuwe. Maïs wat lager. Verkocht 30/m. buskets van 6 a 69½ voor gemengd gezond Western.

Reuzel levendige en vaste markt: ferm op 14 a 14½.

Koers op Londen 9⅞ a 10.30 premie.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

BROUWERSHAVEN, 26 Sept. Hower, Parama, New-York naar Rotterdam.

VLISSINGEN, 25 Sept. De Vries, Wester-Schouwen, Odessa.

Advertentiën.

(2578) Na een geduldig lijden overleed heden na voorzien te zijn met de Genademiddelen onzer Moeder de Heilige Kerk, onze waarde Echtgenoot en Vader de Koopman WILLEM LUNTER in den ouderdom van zes en zeventig jaren.

Die den Overledene in zijn handel en wandel gekend hebben, kunnen beseffen wat wij ook nog in zijne gezegenden ouderdom in hem verliezen.

ANNA ENGBERS, Wed. LUNTER.
J. B. LUNTER, R. C. Pastoor.
Mede namens Broeders en Zusters.

FRANEKER, 24 September 1856.

(257[illegible]

Uit de Hand te Koop:

Een allezins aanbevelenswaardige Stand, op een aan[illegible] genaam gelegen Dorp, in de beste streken van Gelde[rland], in de nabijheid der R. C. Kerk, bestaand in ee[n] spacieus wel onderhouden **HUIS**, waarin bijna 60 jar[en] met goed succes Neringen zijn uitgeoefend, en zeer g[e]schikt is voor verdere uitbreiding van zaken; met bij[be]hoorende **TUIN** en eenige bunders **BOUW- en WEI[-]LAND** naar verkiezing. Adres per *franco* brieven onde[r] de letters N. O. aan de redactie dezer Courant.

AANBESTEDING

Voor het bouwen van eene ruime Woning en Kapel

aan den Huize van ouds genaamd, **het Kasteel** [illegible] **Huizen** nabij *Arnhem*, met leverancie van al de no[o]dige materialen enz.

Het Bestuur belast met de uitvoering van dit werk bren[gt] ter kennis van belanghebbenden, dat aanstaanden Vrijda[g] den 3 Oktober 1856, des namiddags ten 2 ure het bove[n]gemeld gebouw zal worden aanbesteed.

De bestekken zullen Dingsdag e. k., den 30 September ter inzage liggen te *Nijmegen* bij Mej. de Wed. ARIENS in de Priemstraat; te *Arnhem* in 't logement bij de[n] Dokter, te *'s Hertogenbosch* in 't Groenhuis en te *Huisse[n]* bij A. KAMPSCHUER, alwaar de teekeningen kunnen gezie[n] worden.

De aanwijzing in loco zal geschieden daags voor de aan[-]besteding, des namiddags ten 3 ure en op den dag de[r] aanbesteding 's morgens ten 10 uur. Inlichtingen zijn [te] bekomen bij den Wel-Eerw. Heer VAN DER BOSS te *Huis* en bij den Wel-Eerw. Heer VAN [illegible], Pastoor te *Nijmegen* en bij den Heer P. J. H. CUYPERS Architekt te *Roermond*.

De bestekken zijn à *f* 1.50 verkrijgbaar bij de Heeren LANGENDAM en C°. te *Nijmegen*. (2574

(2577) **Bekwame SCHRIJN- en MEUBEL-WERKERS** worden gevraagd. Adres met *franco* brie[ven] onder Letter L. bij den Uitgever dezer Courant.

Belangrijk Berigt!!!

Lijders aan Rheumatische Hoofdpijn, gij kunt zeer spoedig daarvan hersteld worden, wan[-]neer gij gebruik wilt maken van de **Rheumatische Olie**, door den ondergeteekende later voor die kwa[al] ontdekt, en bij hem verkrijgbaar gesteld. Deze Olie welke met regt den naam van *Infaillibel* (onfeilbaar) waa[r]dig is, en bij hem ook onder dien naam bekend staat, faalt nimmer, daar zij de hevigste hoofdpijn door Rhe[u]matiek, Zinkings of Kramp ontstaan, in een zeer korte[n] tijd radikaal [illegible] de ondergete[ekende] [illegible] verklaren, dat men in g[ewone] gevallen met niet meer dan een fleschje van *f* 1.4[illegible] en bij de ergste gevallen met een fleschje van *f* 5.0[illegible] geheel genezen is, acht hij als christen zich verpligt zij[ne] lijdende natuurgenooten hierop opmerkzaam te moete[n] maken.

Bestellingen met ongefrankeerde brieven of zonder ge[ld] zullen niet aangenomen worden.

HK. BERNTZEN.

NIEUWVEEN bij ALPHEN (Prov. Z.-Holl.) (257[illegible]

(2564) Bij H. LAGERWEIJ te Dordrecht, zoo mede bij den Boekhandelaar C. L. VAN LANGENHUYSEN te Amsterdam en verder alom, ziet het licgt:

GOUDEN SLEUTEL

VOOR DEN TUINMAN;

bevattende eene naauwkeurige en volledige Handleidi[ng] tot het aanleggen van **Lust-, Groente- en Ooft[-]tuinen**, benevens zeer vele opgaven der nieuwste o[n]dervindingen van onderscheidene beroemde Buiten- [en] Binnenlandsche wetenschappelijke en practische mannen ten voordeele van allen, die een Vruchtboomgaard of ee[n] Tuin tot vermaak of voordeel bezitten.

Dit werkje, rijk aan inhoud, groot 192 bladz., kos[t] ten einde de algemeene verspreiding te bevorderen, sleck[ts] 75 cents.

Mede wordt bij bovengenoemde met succes gedebiteerd

De Houtgewassen in Nederland, uit een maa[t]schappelijk oogpunt beschouwd, ter bevordering v[an] Nijverheid en Koophandel, door TH. W. UMKENS *f* 4.8[illegible]

Niet alleen is dit werk voor hen die in Hout hand[e]len, maar ook voor Apothekers, Drogisten, enz. e[n] dienstig. De *nieuwe* manier om Bessensap, Vlierstro[op] en andere zaken te bereiden, is de prijs van het w[erk] alleen dubbeld waard.

Te Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitge[ver].